

Stangreciuk, Mariusz

Sprawozdanie z obrad VII-go Ogólnopolskiego Forum Historyków Wojskowości

---

Szkice Podlaskie 11, 191-197

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mariusz Stangreciuk

Sprawozdanie z obrad VII-go Ogólnopolskiego Forum Historyków Wojskowości

W dniach 17–18 września 2003 roku w Akademii Podlaskiej w Siedlcach odbyło się VII Ogólnopolskie Forum Historyków Wojskowości z tematem wiodącym „Źródła w badaniach historii wojskowej”.

Inicjatywa podjęta przez Siedlecki Ośrodek Akademicki spotkała się z szerokim i życzliwym oddźwiękiem wśród osobistości ze świata nauki i historii wojskowości. Środowisko historyków wojskowości w Akademii Podlaskiej w Siedlcach zaliczane jest do jednego z najprężniejszych w kraju.

Komitet Programowy VII Ogólnopolskiego Forum Historyków Wojskowości tworzyli przedstawiciele największych ośrodków krajowych uprawiających tę specjalność. Kierował nim dziekan Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej prof. dr hab. Piotr Matusak.

Głównym organizatorem, odpowiedzialnym za merytoryczne przygotowanie Forum był prof. dr hab. Kazimierz Pindel, kierownik Zakładu Historii Wojskowej Instytutu Historii AP.

Obrady Forum rozpoczęły się 17 września o godzinie 10. Otwarcia dokonał prorektor ds. nauki AP w Siedlcach prof. dr hab. Edward Kospath-Pawłowski, notabene historyk wojskowości. Obradom przewodniczył prof. Piotr Matusak.

Profesor zwrócił uwagę na znaczenie historii wojskowości w dziejach państwa polskiego, a w szczególności w procesie dydaktyczno-wychowawczym młodych pokoleń. W obecnych czasach mamy dostęp do wszelkich dokumentów przedstawiających rolę historii wojskowości w dziejach, a przede wszystkim do Internetu posiadającego obecnie doniosłe znaczenie w zdobywaniu wiedzy. Profesor Matusak wystąpił ponadto z inicjatywą utworzenia Stowarzyszenia Historyków Wojskowości, które czuwałoby nad dalszym rozwojem tej dziedziny nauki.

O wsparcie tej inicjatywy poprosił zaproszonych gości. Inicjatywa ta zyskała szerokie poparcie. Lista założycielska Stowarzyszenia Historyków Wojskowości podpisana została przez zdecydowaną większość uczestników Forum.

Wystąpienia referentów pogrupować można w blokach:

1. Prezentacja źródeł, i ich nowe typy.
2. Informacja o stanie zbiorów archiwalnych w kraju i poza jego granicami.
3. Informacja o pracach badawczo–naukowych poszczególnych Ośrodków naukowych reprezentowanych przez ich przedstawicieli.

Referat wprowadzający „Wartość poznawcza źródeł historia wojskowości”, przedstawił prof. dr hab. Benon Miśkiewicz. Zaprezentował między innymi wartość różnorodnych typów źródeł do Historii Wojskowości. Przedstawił też całą wartość merytoryczną procesu zdobywania wiedzy, wskazując nowe kierunki badań nad dziejami tej specjalności.

Referat „Rola Wojskowego Instytutu Historycznego w badaniach historii wojskowej” przedstawił prof. dr hab. Andrzej Ajnenkiel. Uwagę skupił głównie na dokonaniach rozformowanego Wojskowego Instytutu Historycznego. Z kolei perspektywy działalności nowo utworzonego Biura Badań Historycznych przedstawił dr hab. Krzysztof Komorowski. dr hab. Krzysztof Komorowski zaprezentował referat „Wojskowe Biuro Badań Historycznych – tradycje, możliwości, koncepcje przyszłych badań.”, w którym przedstawił zakres działalności kierowanej przez siebie Instytucji.

Referat „Źródła do badań dziejów wojen i wojskowości polskiej w archiwach Instytutu Polskiego, Muzeum im. gen. W. Sikorskiego i Instytutu im. J. Piłsudskiego w Londynie”, wygłosił prof. dr hab. Janusz Zuziak. Szczegółowo przedstawił działalność owych instytucji, uwypuklając zwłaszcza ich zasoby naukowe.

W przerwie obrad uczestnicy forum mogli zapoznać się z najnowszymi publikacjami książkowymi, zarówno pracowników naukowych Instytutu Historii Akademii Podlaskiej, jak i zaproszonych gości. Nowości wydawnicze prezentowali również przedstawiciele Wydawnictwa „Neriton” oraz wydawnictwa „Adam Marszałek” z Torunia.

Po przerwie referat „Internet jako źródło wiedzy historycznej” przedstawił prof. dr hab. Zbigniew Pilarczyk. W swoim wystąpieniu szczegółowo omówił istotne znaczenie Internetu w rozwoju badań nad historią, jaką daje ten zupełnie nowatorski rodzaj źródła historycznego, który odgrywa obecnie jedną z czołowych ról w zdobywaniu wiedzy.

Referat „Źródła w dydaktyce historii wojskowej” wygłosił dr Maciej Franz. Wykazał rolę jak pełnią Źródła w nauczaniu takiego przedmiotu jak „Historia wojskowa” wykładana w szkołach średnich.

Tematyka kilku następnych referatów dotyczyła konkretnych wydarzeń militarnych w dziejach Państwa polskiego.

Referat „Źródła do historii działań wojennych na kresach wschodnich II RP w archiwach moskiewskich” przedstawił prof. dr hab. Czesław Grzelak. Autor referatu scharakteryzował stan źródeł w archiwach moskiewskich dotyczących agresji sowieckiej na Polskę po 17. IX. 1939 roku. Profesor zwrócił zwłaszcza uwagę na pewne nieścisłości w raportach oficerów radzieckich dotyczących starć Armii Czerwonej z Korpusem Ochrony Pogranicza.

Referat „Bitwa pod Raclawicami w świetle źródeł” przedstawił prof. dr hab. Bartłomiej Szynkler. Profesor uwypuklił stan źródeł zarówno w Archiwach polskich jak i rosyjskich.

Referat „Źródła do dziejów powstania kościuszkowskiego” wygłosił prof. dr hab. Tadeusz Rawski, który ponadto odczytał referat nieobecnego z powodów zdrowotnych

Prof. dr hab. Wiesława Majewskiego „Źródła do dziejów Konfederacji Barskiej”. Profesor Rawski umiejętnie połączył tematykę obu referatów, prezentując zasoby archiwalne dotyczące obu wydarzeń.

Podobnej tematyki dotyczyły kolejne referaty.

Referat „Źródła do dziejów wojskowości polskiej XVIII w.” przedstawił dr Tomasz Ciesielski, który zaprezentował między innymi Zasoby Archiwum Tarłów.

Referat „Źródła do dziejów kozaczyzny XV – XVIII w.” wygłosił prof. dr hab. Mirosław Nagielski. Szczegółowo przedstawił zasoby archiwalne źródeł dotyczących tego problemu.

Wystąpienie Profesora Nagielskiego zamknęło obrady przed przerwą obiadową.

W jej trakcie odbyło się szereg kuluarowych rozmów dotyczących powołanego Stowarzyszenia Historyków Wojskowości.

Obrady wznowiono około godziny 15. Obradom popołudniowym przewodniczył prof. dr hab. Marek Plewczyński.

Dyrektor Instytutu Historii Akademii Podlaskiej prof. dr hab. Marek Wagner wystąpił z inicjatywą powołania Komitetu Założycielskiego Stowarzyszenia Historyków Wojskowości. Jednocześnie zaproponował obradujących jego skład osobowy, przyjęty przez uczestników forum Tworzą go profesorowie: Piotr Matusak, Marek Wagner, Janusz Wojtasik, Marek Plewczyński, Michał Klimecki, Mirosław Nagielski, Waldemar Rezmer, Bogdan Zaleski, Krzysztof Komorowski, Kazimierz Pindel, Czesław Grzelak, Tadeusz Dubicki, Wojciech Włodarkiewicz.

Wkrótce po powołaniu Komitetu nastąpiła bogata merytorycznie dyskusja z udziałem profesorów: Lecha Wyszczelskiego, Jerzego Przybylskiego, Andrzeja Ajnenkiela, Mieczysława Wrzoska, Czesława Grzelaka i Waldemara Rezmera.

W jej trakcie dominowała problematyka:

1. Problem dostępu do archiwów w sobotę i w niedzielę, a tym samym apel o powszechność dostępu do tych instytucji dla studentów zagranicznych.
2. Apel o zredagowanie nowego podręcznika nauczania historii w szkołach, który odpowiadałby aktualnym potrzebom dydaktyczno-merytorycznym.
3. Terminologia: historia wojskowa czy historia wojskowości?

W trzecim z obszarów dyskusji prof. Lech Wyszczelski zdecydowanie poparł terminologię historia wojskowości, argumentując swoją postawę tym że status historyka wojskowego spełnia jedynie osoba która albo pełni służbę wojskową, albo w przeszłości związana była z wojskiem. Historykiem wojskowości natomiast może być każdy cywil.

Prof. Benon Miśkiewicz z kolei uznał obie terminologię za jednoznaczne, a tym samym wszelkie spory na temat poprawnego używania terminologii za bezzasadne.

Prof. dr hab. Karol Olejnik wystąpił z kolei z apelem o utworzenie Centrum wymiany Informacji Naukowych pomiędzy poszczególnymi Ośrodkami Naukowo-Badawczymi. Taka rolę miałyby spełniać Biuro Badań Historycznych, które dysponowałoby ponadto własną stroną internetową. Profesor Olejnik wystąpił też z propozycją przygotowania Podręcznika: „Metodyka badań Historyczno-Wojskowych”, który spełniałby podstawowe potrzeby badawczo-naukowe.

Po dyskusji dalej kontynuowano prezentację referatów.

Referat „Archiwalia hiszpańskie w badaniach nad historią wojskową” przedstawił dr Cezary Taracha. Głównym tematem jego wystąpienia był w głównej mierze stan i rozwój historyczny Archiwów marynarki wojennej w Hiszpanii w XIX – XX wieku. Wystąpienie wzbogaciła prezentacja wybranych dokumentów.

Referat „Rola i znaczenie materiałów z tzw. Mikrofilmów Aleksandryjskich w badaniach nad wrześniem 1939 r” wygłosił dr Jerzy Izdebski, przekazując wiele cennych informacji na temat zasobów owych mikrofilmów, a także nad dostępnością tych materiałów dla potocznego badacza.

Referat „Źródła do dziejów wojen i wojskowości polskiej w zasobach Wojskowego Biura Badań Historycznych” był autorstwa Mgr Jerzego Radowskiego, Mgr Andrzeja Wereszko, dr Zbigniewa Wojciechowskiego.

Referat „Źródła do dziejów polskiej historii wojskowej w archiwach rumuńskich” wygłosił prof. dr hab. Tadeusz Dubicki. W referacie zawarta została przede wszystkim tematyka dziejów żołnierzy polskich internowanych w Rumunii po wrześniu 1939 roku.

Profesor zwrócił przy tym uwagę na wielką życzliwość pracowników archiwów rumuńskich w udostępnianiu materiałów historykom polskim.

Należy tutaj podkreślić, że wobec dużej liczby awizowanych wystąpień, a niestety ograniczonych możliwości czasowych historycy siedlecki, a także niektórzy z zaproszonych gości, kurtuazyjnie złożyli swoje referaty bezpośrednio do materiałów konferencyjnych, dając tym samym innym czas na szerszą i bogatszą prezentację.

Oto tematyka tych referatów: „Źródła do dziejów powstania 1863 – 1864 w archiwach wiedeńskich i irkuckich”; autorstwa prof. J. Wojtasika, „Dokumentacja z archiwów rosyjskich dotycząca losów polskich jeńców wojennych.”; autorstwa prof. S. Jaczyńskiego, „Źródła do historii techniki wojskowej” autorstwa prof. T. Nowaka, „Jana Sobieskiego „Pisma Wojskowe” (1666 – 1696)” autorstwa prof. M. Wagnera, „Źródła do historii wojskowej I wojny światowej” autorstwa prof. W. Włodarkiewicza, „Stan źródeł do badań nad dziejami uzbrojenia i umundurowania Wojska Polskiego w I połowie XX wieku” autorstwa dr. A. Smolińskiego; „XVII – wieczne źródła do badań zagadnień militarnych w okresie wojen polsko – szwedzkich w zasobach Archiwum Państwowego w Gdańsku” autorstwa dr hab. J. Arno-Włodarskiego; „Źródła do dziejów polskiego ruchu oporu w

okresie II wojny światowej.” autorstwa prof. P. Matusaka; „Źródła brytyjskie do historii operacji specjalnych w II wojnie światowej.” autorstwa dr. H. Królikowskiego; „Polska doktryna po II wojnie światowej w świetle źródeł” autorstwa prof. H. Hermanna; „Źródła do dziejów polskiej historii wojskowej w archiwach paryskich.” autorstwa prof. T. Paneckiego.

18 września Obradom VII Ogólnopolskiego Forum Historyków Wojskowości przewodniczył prof. dr hab. Henryk Hermann.

Wygłoszono referaty:

„Żołnierze polscy w niewoli w czasie II wojny światowej w pracach badawczych i popularyzatorskich Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach–Opolu.”, autorstwa prof. dr hab. Danuty Kisielowicz. Profesor uwypukliła zwłaszcza stan badań dotyczących losów jeńców polskich z 1939 roku i powstańców warszawskich z 1944 roku, a także życia codziennego i kulturalnego w obozie jeńców wojennych w Łambinowicach.

Referat „Centralne Archiwum Wojskowe w badaniach historii wojskowej” przedstawił kmdr mgr Waldemar Wójcik, dyrektor Centralnego Archiwum Wojskowego.

Zaprezentował on aktualną działalność, dorobek naukowy a także problemy z jakimi boryka się kierowana przez niego instytucja.

Referat „Olsztyńskie środowisko historyków wojskowości i jego działalność badawcza” wygłosił prof. dr hab. Norbert Kasperek.

Referat „Stan badań nad historią wojskową w opolskim środowisku uniwersyteckim” autorstwa dr Mariusza Patelskiego i Mgr Marka Białokura, wobec ich nieobecności przedstawiła doktorantka Uniwersytetu Opolskiego Mgr Anna Jabłońska.

Referat „Stan i kierunki badań nad historią Wojska Polskiego (1945 – 1970) wygłosił dr Jerzy Kajetanowicz, zwracając zwłaszcza uwagę na indoktrynację i wychowanie polityczne w ludowym Wojsku Polskim

Referat „Źródła do badań nad zwalczaniem partyzantki i podziemia w rosyjskich zasobach archiwalnych – na przykładzie walk z podziemiem ukraińskim w latach 1944 – 1948.” zaprezentował dr Zbigniew Pałski, uwypuklając zwłaszcza rolę radzieckich jednostek specjalnych {NKWD} w zwalczaniu Ruchu oporu, tak ukraińskiego (UPA) jak i polskiego (AK).

Referat „Znaczenie źródeł archeologicznych do badań nad wojskowością średniowieczną” wygłoszony przez mgr. Michała Bogackiego, zamknęły obrady przed przerwą. Po ich wznowieniu Profesor Uniwersytetu Kijowskiego Igor Sribniak wygłosił referat „Stan badań nad Historią Wojskową na Ukrainie.” Jednocześnie zaproponował współpracę naukowo – badawczą między polskimi a ukraińskimi historykami wojskowości, prezentując jednocześnie nowe czasopismo historyczne „Między Wisłą a Dnieprem” wydawane w Kijowie, na którego łamach publikują historycy polscy i ukraińscy. Inicjatywa Profesora Sribniaka spotkała się z szerokim i życzliwym oddźwiękiem wśród obecnych na Forum polskich historyków wojskowości.

Referat „Statystyka bojowa 56 Eskadry Obserwacyjnej lotnictwa Armii Karpaty w wojnie obronnej 1939 r w świetle archiwaliów i wspomnień”

zaprezentował dr. Andrzej Olejko. Wystąpienie wzbogacił o materiały multimedialne, prezentujące typy samolotów bojowych używanych przez Eskadrę, jak i sylwetki lotników.

Referat „Plany operacyjnego wykorzystania Prus Wschodnich źródłami do badań nad dziejami Wojska Polskiego w latach 1945 – 1956.” przedstawił dr Wiesław Łach. Zaprezentował w nim w zasadzie sposób wykorzystania i zaadoptowania do nowych warunków dawnych fortyfikacji niemieckich, istniejących na części Prus Wschodnich (Warmia i Mazury) przejętych przez Polskę po II wojnie światowej.

Referat „Rola prasy jako źródła w badaniach działalności oświatowo – kulturalnej i wychowawczej w Korpusie Ochrony Pogranicza” wygłosiła dr Halina Łach. Pokazała w nim działalność oświatowo – wychowawczą prowadzoną w tej formacji, tytuły prasy wydawanej w II Rzeczypospolitej, która trafiała na jej wschodnie kresy, a także odbywających służbę wojskową w tej formacji. Uwypukliła zwłaszcza rolę prasy w zwalczaniu analfabetyzmu wśród rekrutów, powoływanych często z terenów wiejskich.

Referat „Stan badań nad historią wojskowości polskiej po 1945 r. Charakterystyka źródeł.” zaprezentował mgr Paweł Piotrowski. Zaprezentował on bazę źródłową zgromadzoną w Instytucie Pamięci Narodowej.

Referat „Źródła do dziejów wojskowych Lublina w latach 1864 – 1939 w zbiorach archiwalnych i bibliotekach miasta” przedstawił mgr Maciej Sobieraj. Dotyczył głównie historii stacjonowania wojsk rosyjskich w latach 1864 – 1915, austro-węgierskich w czasie I Wojny Światowej, i polskich w latach 1918 – 1939. Uwypuklił przy tym bazę źródłową Bibliotek: Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Marii Curi Skłodowskiej w Lublinie, a także Archiwum miasta Lublina.

Ponadto do materiałów konferencyjnych Forum zgłoszono referaty:

Prof. dr hab. Kazimierz Pindel, „Siedleckie środowisko historyków wojskowości – aktualny stan badań, osiągnięcia naukowe i perspektywy badawcze.”, Mgr. Rafał Dmowski, „Źródła do dziejów Wojska Polskiego w zbiorach Archiwum Diecezjalnego w Siedlcach.” i dr Ryszard Bzinkowski, „Prasa jako źródło w badaniach historyczno – wojskowych”.

Ważne sprawy naukowe nie pozwoliły na uczestnictwo na Forum 18 września, prof. dr hab. Karolowi Olejnikowi, „Działalność Zakładu Historii IH UAM w Poznaniu w latach 2000 – 2003.”, i prof. dr hab. Waldemarowi Rezmerowi, „Badania nad historią wojskową na UMK w Toruniu.” Obecni 17 września, złożyli swoje referaty do materiałów konferencyjnych.

Prof. dr hab. Włodzimierz Kozłowski, „Historia wojskowości polskiej XXw w pracach badawczych na Uniwersytecie Łódzkim”.

Prof. dr hab. Bogusław Polak, „Koszalińskie środowisko historyków wojskowości – stan badań i perspektywy rozwoju”, prof. dr hab. Henryk Stańczyk, „Historia wojskowa w piotrkowskim środowisku historycznym”,

Dr Andrzej Rossa, „Aktualny stan badań i perspektywy historii wojskowej w Pomorskiej Akademii Pedagogicznej”,

Prof. dr hab. Bogdan Zaleski, „Działalność naukowo – wydawnicza Akademii Marynarki Wojennej – stan faktyczny i plany na przyszłość”,

Prof. dr hab. Zdzisław Cutter, dr Marek Katolik, „Aktualny stan badań i perspektywy historii wojskowej w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Łądowych we Wrocławiu”;

Dr Jarosław Piątek, „Muzeum Broni Pancernej w Poznaniu czyli wzloty i upadki wojskowego myślenia”, dr Zbigniew Kuśmierk, „Charakterystyka potencjału kadrowego, główne kierunki badań nad historią wojskową w Jeleniej Górze”;

Dr Jacek Sawicki, „Film dokumentalny jako źródło historyczne”;

Dr Witold Janno, „Źródła do dziejów terytorialnych władz wojskowych II Rzeczypospolitej w Centralnym Archiwum Wojskowym na przykładzie Okręgu Korpusu nr IV w Łodzi”;

Dr Konrad Banach, „Źródła do dziejów Okręgu Korpusu nr II w Lublinie”.

Podsumowania Forum dokonał prof. dr hab. Benon Miśkiewicz. Za sukces spotkania uznał:

1. Zaprezentowano działalność badawczą – naukową niemal wszystkich ośrodków naukowych w Polsce.
2. Podjęto inicjatywę utworzenia Stowarzyszenia Historyków Wojskowości,
3. Reaktywację „Studiów i Materiałów do Historii Wojskowości” zapowiedział redaktor tego czasopisma dr Krzysztof Filipow.
4. Podjęto inicjatywę szerokiej współpracy, pomiędzy historykami polskimi a ukraińskimi.

Zamykając Obrady VII Ogólnopolskiego Forum Historyków Wojskowości prof. dr hab. Marek Wagner zapowiedział dalszy rozwój Akademii Podlaskiej jako ośrodka naukowego łączącego Wschód z Zachodem.

Otwarcia VIII Sympozjum dokonał w imieniu władz olsztyńskiej uczelni prof. dr hab. Bohdan Ryszewski, w swym wystąpieniu podkreślił donosność tych cyklicznych spotkań naukowych oraz życzył wszystkim uczestnikom owocnych obrad.

W trzydniowych obradach uczestniczyło 32 uczestników, wygłoszono 25 referatów. Na program pierwszego dnia złożyło się z 5 referatów dotyczących edukacji szkolnej. Jako pierwszy głos zabrał dr Grzegorz Chomicki z Krakowa, który w swym wystąpieniu przedstawił refleksje dotyczące gier, sieci oraz stosunku uczaiów i nauczycieli do przedmiotu technologia informacyjna. Kolejne wystąpienie dr Joanny Wojdon z Wrocławia dotyczyło literatury dydaktycznej anglosaskiej, głównie amerykańskiej, poświęconej wykorzystaniu komputerów w nauczaniu historii. Autorka przedstawiła podobieństwa i różnice między systemem edukacyjnym polskim i amerykańskim dotyczącymi przygotowania nauczycieli, stosowanie technologii informacyjnych na lekcjach historii oraz przedstawiła praktyczne przykłady rozwiązań metodycznych związanych ze stosowaniem środków multimedialnych na lekcjach historii. Natomiast dr Zbigniew Osinski z Lublina zaprezentował w ciekawej prezentacji możliwości internetu jak źródła wspomaganie szkolnej edukacji historycznej. Kolejnym reprezentantem ośrodka